

tedaj to tukaj bolj na dalje, s serčno željo, naj bi ne bile te besede glas vpijočega v pušavi in naj bi poterdile kar smo že stokrat priporočevali v „Novicah“ večkrat morebiti brez vspeha, večkrat pa tudi uslišani od pametnih gospodarjev. Naj bi vsi naši gospodarji le samo to v svoj lastni dobiček pomislili: nekdanj je bilo malo ljudi na svetu; oni niso potrebovali vsega svetá, tedaj ga je ostalo veliko praznega, to so „gmajne“; — dan današnji je veliko ljudi in pomanjkuje jim rodovitnega sveta; to nam kaže, da se imajo „gmajne“ razdeliti. Zato ni v obljudenih in prebrisanih krajih nikjer več občinskih pašnikov ali gmajn, zato jih je pa v Ameriki in Afriki in v družih deželah še dosti, kjer ni ljudi ali pa so ljudje divjaki.

(Dalje sledi.)

Rastlina.

Spisal Janez Tušek na Dunaji.

XI.

Ob kratkem smo premišljevali sedaj célično življenje. Pogledati moramo še na postave, ktere jo vežejo na njeno okrajno, in ktere tedaj v celi okrajni veljajo.

Neizrečeno veliko je število célic v eni rastlini. V majhini rastlini je lahko več célic kakor stanovavcev v naj večji deželi. V lesu 80 čevljev visokega borovca, kateri je pri korenini vatel debel, je čez 80.000 milijonov célic, kar se lahko prerajta, ker ima kubična linija borovcevega lesa naj manj 4000 célic v sebi.

V tako velicah okrajnah je tedaj potrebno naj umnišega gospodarstva. Akoravno se primordijalni mešički niso nikoli matematike učili, so vendar svojim célicam take podobe dali, da v naj manjšem prostoru naj več stvari lahko spravijo. Je jih namreč veliko dvanajst-ogljatih. Kakor opeke (cegli) kakega poslopja so célice ena na drugo zložene, ktere so pa mnogoverstnih podob. Pa če imajo tudi enako podobo, vendar včasih naj različniše dela dopernašajo, ravno tako, kakor ne stori čedna obleka moža, ampak njegove dušne lastnosti.

Med célicami je mnogo pot in cest, ktere jim zrak in za živež potrebne gaze dovažvajo, neporabljive stvari pa iz poti spravljajo. Te ceste pa so se naredile iz célic, ktere so svojo samostalnost višjim namenom cele rastline darovale.

Perva podlaga rastlinske okrajne pa je, da so célice delo razdelile. Med ljudmi, v panji med čebelami in v rastlini, povsod kjer se hočejo velike dela dopernašati, je več stanov. Ta družba célic oskerbuje živež, una vožnjo, tretja varstvo cele okrajne. Kakor v panji le matica skerbí, da se število prebivavcev množi, ravno tako se v rastlini le iz ene célice snuje seme. Tudi brezštevilo trotoev je v prašnih mešičkih.

Célice, ki služijo v varstvo svoji celi okrajni, stojé tako tesno skupej, da nobena škodljiva stvar ne more med nje; le na listji pusté veliko luknjic, skoz ktere rastlina sope. Na eni štirjaški linii je pri marsikteri rastlini čez 2000 takih luknjic, ktere pa dvé célici, ki pri vratih stojite, zmiraj lahko zapirate, kakor vrata kake terdnjave. Da je pa okrajna še bolj varna pred sovražniki, se pa včasih več teh vojakov skupej sklene v bodeče ternje, lase ali šetine, ktere v mnogih rastlinah tudi napravljajo strup. Kakor divjak svojo pušico, čebela svoje želo, kača svoj zob, ravno tako tudi ostrupeni rastlina svoje šetine, kar je gotovo že vsak poskusil pri koprivah. Kakor živali, katerih sorodniki v naših hladnih krajih niso nevarni, v južnih krajih napravljajo zlo škodljiv strup, tako imajo tudi rastline v vročih krajih hujši strup v sebi.

Pod varstvom lubja in skorje delajo druge célice vedno brez prenehanja. Sicer ne slišimo nič od njih pridnosti, ker ne pojejo in ne brenčé, kakor čebele, ampak na tihem dobro delajo. Koreninice se vedno daljšajo, hitijo na vse strani v vlažno perst in se ovijajo krog kamničkov, da bi

kar naj več živeža dobile, ktere pa same ne porabijo, ampak dalje po rastlini pošiljajo. Sok teče po stebelu navzgor, ker ga vsaka célica, ko ga je v-se vzela in, kakor čebela med, enmalo predelala, iz sebe verže in svoji sosedi dá. Tako teče sok iz korenine dalje po stebelu v listje. Tukaj se snide z gazi, iz zraka vzetimi, in doseže svojo popolnost. Torej ima sok v vsakem delu rastlinskem drugačne lastnosti. Tù ima očem dopadajočo barvo, tam lep duh in prijeten okus, tam spet okrepcavno in tam strupeno moč. Pa včasih tudi rastlina v mladosti drugačne stvari pripravlja kakor v starosti.

Ko je rastlinski sok svojo naj večjo popolnost dosegel, začne cvetlica cvesti. Cvet je združba peres, v katerih rastlina svoje naj lepše stvaritve na ogled razstavlja. V cvetu so zedinjene naj krasniše barve, naj prijetniše dišave, naj slajši med; naj boljše in naj močnejše stvari imajo tù naj prijetnišo podobo.

Ozir po domačii.

Smledniška okolica.

Preselivšemu se iz Smlednika na Trato mi ni le zginil spred oči orjaški Triglav, očaj krajnskih gorá, temuč tudi nižje gore, med njimi prijazna Šmarna gora, v njenem podnožji smledniška fara, od ktere sem si namenil častitim bravcem „Novic“ nekoliko čertic napisati.

Smlednik, srednja fara, ima od leta 1850 tako veliko, zalo, po obrisu in vodilu prerano umerlega zidarskega mojstra Brili-ta tako umetno izdelano cerkev, da se ona zamore z vsako po deželi na Krajnskem meriti. Od zunaj ne obeta sicer nič posebnega, al od znotraj je kaj razmerno vredjena. Zvonik, dasiravno v primeri cerkve majhen, ima 4 zvonove, katerih mili in ubrani glasovi se po hribih in dolinah kaj ginljivo razlegajo.

V kmetijstvu smledniška fara ni zadnja; bivajo tù premožni kmetje, kateri se zraven poljedelstva tudi s sadjorejo prav pridno pečajo; eden po imenu Jeraj, je bil že od slavne c. k. kmetijske družbe zavoljo tega lepega djanja s sreberno svetinjo obdarjen, in drugi, po domače Rak iz Hraš, z dušo in telesom sadjorejec, jo ravno tako zasluži *). Tudi čbelarija ne spi v smledniškem krogu. Ravno imenovani Rak in pa Tomel v Mošah, v tem opravilu prav zastopna moža, zaslužita vsem faranom v lep izgled postavljena biti. Še celó vinoreja se vidi v tem kraju; posebno pri Martinu Skulu na Vikerčah se vidijo v njegovem prostornem vertu med sadnim drevjem terte raznega plemena. Občnospoštovani oče Jeraj je tudi v svoji starosti za hišo v sredi Starigrada germovje posekal, izkopal, pognojil in terte zasadil. Neki dan, ko se je pri obdelovanji tega nograda močno trudil, pridem memo in ga tolažim rekoč; „le voljno poterpíte, oče Jeraj, v malo letih vaš trud ne bode zastonj, lahko bote svojo žejo s kako kapljico starogradskega vina ugasilí“. Ravno ta mož je poslal svojega sina v živinozdravniško šolo v Ljubljano. Zares posnemanja vreden izgled!

Sploh so Smleščani kaj prijazni, umni in dobrodelni ljudje; naj jih „Novice“ očitno pohvalijo, ker hvalo zaslužijo!

Janez Dolinar, učitelj.

Ogled po svetu.

Kitajsko in Kitajci. (Dalje.)

Prav prijazno so nas sprejemali Kitajci. Ponujali so nam ljule in palčice bambusa, čaj brez sladkora v škedelčicah. Hiše so bile polne čudnega in nikomur podobnega orodja; vse majhno in sleherno iz bambusa izdelano. Pred vsako hišo je bil majhen zid podoben dimniku, kjer je malik in pred njim kadunja polna peska, v ktere so goreče dobro dišeče palčice vtaknjene. Več teh hiš je bilo podobnih terdnjavam in so tudi oborožene s puškami in sulicami železnimi, — zgol znamenja, da so vedno pripravljene za napad roparjev.

*) Ga bomo priporočili kmetijski družbi.